

UN GERMANIST UITAT: EMANUIL GRIGOROVITZA

NICOLETA BORCEA

Începutul anului școlar 1830 aduce impunerea la Iași a limbii germane ca obiect de studiu obligatoriu, de pe urma cărei măsuri vor avea de beneficiat elevii „Academiei Mihăilene” (Liceul Național) și, mai târziu, ai Liceului Internat.

La o trecere în revistă a reprezentanților germanisticii ieșene, nu poate fi ignorat numele bucovineanul Emanuil Grigorovitză (15.02.1857, Rădăuți – 6.12.1915, București), o eventuală omisiune găsindu-și totuși justificarea în numărul relativ mic de ani pe care i-a petrecut Grigorovitză la Iași. Poate că șansa vieții sale a fost faptul că s-a născut în Bucovina, plurilingvismul acestei zone punându-și amprenta asupra profilului intelectual al scriitorului, școala având o importanță hotărâtoare în acest sens. Accesul la învățătură nu însemna numai o „cheltuială amarnică”, ci și încercarea pentru „românași sărăcuți” de a-și găsi locul între atâția evrei, nemți, ucraineni, polonezi. Desigur că tatăl, Vasile Grigorovici, învățător în Horodnic și Storojineț, își dorea pentru copiii săi o cale mai ușoară în viață și, de aceea, cheltuiește mult pentru educația lor. Emanuil frecventează mai târziu gimnaziul și „pedagogiul statului” din Cernăuți, căpătând și el statutul de învățător, ca tatăl lui. Dar fiul nu se va opri aici, va deveni profesor la școli civile din Silezia și din Cehia, ceea ce îi va crea prilejul contactului direct cu limbile germană și cehă. Viața lui Emanuil Grigorovitză este marcată în totalitate de întâlnirea cu personalități precum profesorul Strobl, care îi va elibera un certificat măgulitor pentru activitatea depusă la seminarul de limbă germană. Anul 1879 înseamnă hotărârea de a părăsi spațiul bucovinean și Imperiul Austro-Ungar, deși cetățenia română o va primi mult mai târziu. La Iași preia conducerea biroului de traduceri a Companiei de Cale Ferată Lemberg – Cernăuți – Iași.

A doua întâlnire importantă din existența sa este cea cu A. D. Xenopol, care îl apreciază, rezultatul frecventării cursurilor universitare fiind ocuparea unui post de profesor la Școala Fiilor de Militari și apoi la Liceul Național din Iași, în 1889.

Această perioadă îi prilejuiește cunoștința cu Mihai Eminescu, prietenia cu el durând până în 1885, când poetul părăsește Iașiul în favoarea Bucureștiului. Apropierea lor va avea drept rezultat traducerea unor poezii eminesciene în germană, la nici trei ani de la trecerea autorului într-o lume mai bună.

ALIL, t. XXXIX – XLI, 1999–2001, București, 2003, p. 213–215

Traectoria lui Emanuil Grigorovitza urmează o evoluție similară cu a genialului său prieten: părăsește și el Iașiul, stabilindu-se în capitală. Cunoștințele de limbă germană, rusă, ucraineană, polonă, cehă vor fi fructificate în teza de doctorat: *Despre vocalismul limbilor slave*, susținută la Berna, și răsplătită cu onoranta mențiune *magna cum laude*. Întoarcerea în țară înseamnă întâlnirea cu Titu Maiorescu la Universitatea din București. S-ar putea spune că Emanuil Grigorovitza avea pasiunea studiului, atitudinea sa izvorând, de fapt, din marele său respect pentru școală, printre ai cărei reprezentanți de seamă și-a dorit să se numere. Intervalul 1898–1901 înseamnă cursurile și seminariile de filosofie germană veche și modernă la Berlin. Erich Schmidt este cel care îl va sprijini în pregătirea și susținerea celei de-a doua teze de doctorat cu lucrarea: *Sursele lui Clemens Brentano în „Fondarea orașului Praga”*. Perioada berlineză este caracterizată de prezența sa foarte activă în publicistică, ceea ce îi va aduce funcția de președinte al Societății Academice Române din Berlin.

Întors în țară, Emanuil Grigorovitza își dorește ceva mai mult decât o catedră în învățământul preuniversitar, ambiție susținută și de vocația sa de cercetător. Ascensiunea îi este oprită însă în anul 1902, când lucrarea *Românii în monumentele literare germane medievale* primește un raport defavorabil, așa încât nu poate ocupa catedra de limba și literatura germană de la Universitatea din București. El candidase cu un memoriu de titluri și lucrări, în număr de 11, dintre care amintim câteva: *Traduceri germane din Eminescu, Elemente românești și influențe în limba sașilor transilvăneni, Faust, Werther, Schiller* ș.a. Cel care fusese invitat la castelul de vară al prințului Leopold de Sigmaringen, după ce publicase *Grave Fritz von Zolre*, nu va reuși să depășească conflictul cu Simion C. Măndrescu (care îi va deveni contracandidat la ocuparea catedrei) și când, în 1907, i se oferă postul de conferențiar la Facultatea de Litere și Filosofie din Iași, îl refuză, rămânând profesor secundar în București. În locul său va fi numit ulterior Traian Bratu. Iată cum numele catedrei de germanistică de la Iași ar fi putut fi astăzi altul. Paralel cu activitatea de cercetare, Emanuil Grigorovitza nu-și uită pregătirea inițială de pedagog, pentru care avea, din mărturiile elevilor săi, o aplecare deosebită. Cursul de *Autori germani* (1894), cărțile de sintaxă, compozițiune și etimologie germană pot fi utilizate cu succes și astăzi, fiind caracterizate de o claritate deosebită.

Având în vedere perioada în care a activat (1892–1905) și numărul mare de lucrări în domeniu, fie că sunt de critică literară sau de lingvistică, ar trebui ca măcar acum, la 87 de ani de la tragica sa decizie de a-și încheia socotelile cu viața, să-i fie redat locul de prim germanist român. Fie și numai dacă ne gândim că primele încercări de traducere a poeziei eminesciene datează din timpul vieții poetului, calea acestora fiind deschisă de Emanuil Grigorovitza.

Pornit dintre fagii Bucovinei natale, băiatul cam „zburdalnic și cam răsfațat” nu a mai avut răbdare să-i facă Timpul dreptate. Dar poate că, pentru un spirit enciclopedic ca al lui, nici măcar nu e prea târziu...

BIBLIOGRAFIE

- BACHELIN, L., *Câteva scrieri germaniste ale d-lui Em. Grigorovitză*, în „Noua revistă română”, vol. V, nr. 47, ian. 1902, p. 37-38.
- GRIGOROVITZA, MIRCEA, *Un bucovinean de altă dată: Emanuil Grigorovitză*, în „Anuarul Muzeului Județean Succava”, extr. 10, 1983.
- MÂNDRESCU, S. C., *Dare de seamă critică asupra lucrării d-lui dr. Em. Grigorovitză: „Românii în monumentele literare germane medievale”*, București, Göbl, 1902.
- TEODORESCU, DUMITRU, *Em. Grigorovitză. Viața. Opera*, Chișinău, Hyperion, 1995.